

HANÁK ADÉL¹**Az álmok megvalósítása magyar óvónőként a 1960-as és 1970-es években Délvidéken²**

Kutatásom célja, hogy átfogó képet adjak az elmúlt század 60-as és 70-es éveinek délvidéki óvodai munkájáról, az óvónők szakmai lehetőségeiről, nevelési módszereiről, a gyerekekkel és azok szüleivel való kapcsolattartásról, valamint az óvodák felszereltségéről és tárgyi kultúrájáról. Betekintést nyújtsak a vizsgált korszak óvónői feladataiba, és áttekintsem az óvodapedagógusokkal szemben támasztott követelményeket a központi szabályozó dokumentumok alapján. Vizsgálataim során a dokumentumelemzés és az oral history módszerét alkalmaztam. Az oral history kutatási módszerrel interjút szerveztem az 1960-as és 1970-es években az óvodákban öt Délvidéken dolgozó óvodapedagógussal, amelynek témája a pályaválasztással és az életpályával kapcsolatos történeti jelentőségű események, cselekvések felidézése volt. A múlt kutatásán keresztül törekedtem a hétköznapi dimenzióknak, eseményeknek és attitűdöknek a feltárására.

1. A vajdasági óvodák működése

A Vajdaságban a Szovjetunióval való szakításig szovjet mintára próbálták újraszervezni az iskoláskor előtti intézményeket. Ennek egyik eredménye volt az Uputstva vaspitaču dečjeg vrta (Útmutató az óvodai nevelőknek) című, szovjet mintára készült óvodai kézikönyv 1948-as kiadása. Ez a dokumentum meghatározta az óvodai tevékenység célját, az óvodapedagógusok feladatait, a napi munka menetét, a kötelező foglalkozások – ma is meglévő – területeit, amelyek az anyanyelv (beszédképesség), a testnevelés, a környezeti ismeret, a képzőművészet, a zene és a matematikai alapfogalmak ismeretére vonatkoztak (Kamenov, 1987). Az 1969-ben megjelenő a “Vaspitni rad u predškolskim ustanovama” (Nevelő munka az iskoláskor előtti intézményekben) kézikönyv az óvodáknak nagy segítséget nyújtott. A program szerint az óvodai nevelést és „oktatást” szocialista ideológia jellemezte. Az óvodák működését az „Uputstva vaspitaču dečjeg vrta” (Útmutató az óvodai nevelőknek) című, szerbhorvát nyelvű³ kézikönyv határozta meg kezdetben, amelyet minden óvodapedagógusnak használnia kellett.

¹ Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Alkalmazott Pedagógiai Intézet, Óvodapedagógus-képző Tanszék; email: hanak.adel23@gmail.com

² Mentorok: Dr. Kovács Krisztina főiskolai docens és Timár Marietta gyakorlati képzésért felelős oktató

³ A vizsgált időszakban Jugoszláviában a szerbhorvát és a horvátszerb nyelv volt az állam nyelve, tehát a magyar vagy bármely más nemzetiségű embereknek a környezet nyelvét jelentette.

1975-ben jelent meg a Predškolsko vaspitanje című (Az iskoláskor előtti nevelés) első vajdasági pedagógiai program, amit a Vajdasági Pedagógiai Intézet⁴ koordinálásával hoztak létre. A

1. sz. kép: Az 1975-ben megjelenő óvodai szerbhorvát és magyar nyelvű Vajdasági pedagógiai program címlapja
(Forrás: saját készítés)

szerbhorvát és a magyar dokumentum címlapját az 1. ábra mutatja. A kézikönyv a térségben elsőként tartalmazta a bölcsődék kidolgozott szakmai anyagát, illetve a gyermekek harmadik életévétől kezdődő óvodai programot. Ebben a „tantervben”, amelyet magyar nyelven is kiadtak, a fent felsorolt kötelező foglalkozások mellett a nagycsoport, iskolaelőkészítő csoport tevékenységei kiegészültek a környezeti nyelv tanításának programjával. A vajda-

sági magyarok által lakott területeken a szerbhorvát tagozatokban magyar nyelvet, a magyar tagozatokban pedig szerbhorvát nyelvet tanultak a gyermekek önálló foglalkozás formájában. A foglalkozások célja az volt, hogy megteremtsék az iskolai környezetbe való szocializációt és a tanuláshoz szükséges anyagokat (Bogosavljev, Bugariu és Hornjak, 1975).

A Predškolsko vaspitanje (Az iskoláskor előtti nevelés) című pedagógiai program a következőképpen határozta meg a nevelés célját: „*A mi önigazgatású szocialista társadalmunkban a nevelés célja – szerteágazóan fejlett személyiségfejlődés – egységes, ebből a közös nevelési célból kifolyóan következik az iskoláskor előtti nevelés célja is. Ezekkel határozzuk meg az oktatási – nevelési tevékenységeket az iskoláskor előtti intézményekben. Kiindulva a nevelésnek ezen céljából és a gyermekekről szerzett tudományos ismeretek birtokában – a fejlődéséről, viselkedéséről, a pszichikai tulajdonságairól és fejlődési folyamata alatt – meghatározzák a módszereket, eszközöket, melyekkel a nevelés célja megvalósul. A nevelési tevékenységnek, mely követi ezt a kitűzött célt az iskoláskor előtti fejlődési periódusban, biztosítania kell a gyermek ép fejlődését, valamint alapot kell adnia a további oktatási – nevelési intézményekben a sikerekhez, hogy megvalósulhasson a fizikai, intellektuális, szociális, morális és esztétikai tudás is.*”⁵

⁴ Vajdasági Pedagógiai Intézet: 1957-ben hozták létre és a mai napig működik, igazgatója Puskás János.

⁵ Cilj vaspitanja u našem samoupravnom socijalističkom društvu – svestrano razvijena stvaralačka ličnost – je jedinstven, te iz tog opšteg zajedničkog cilja vaspitanja proizilazi i cilj predškolskog vaspitanja. Njime se utvrđuje kakvu ličnost treba formirati i prema tom cilju se usmerava celokupna vaspitno-obrazovna delatnost i u predškolskim ustanovama. Pozaleći od tog cilja vaspitanja i naučnih saznanja o detetu – o njegovom razvoju – određuju se metode, sredstva i sadržaji pomoću kojih se cilj vaspitanja realizuje. Vaspitnom delatnošću koja sledi ovaj cilj vaspitanja u predškolskom periodu razvoja treba da se obezbedi zdravlje i postave temelji za normalan razvoj

A nevelési program fő célja a gyermek szociális magatartásának legmagasabb szintre való emelése és az iskolára való felkészítés. Az óvodai nevelés-oktatás célja a sokoldalú személyiség kialakítása, amely a tudásszerzés és a képességek fejlesztése útján valósul meg, és ezáltal előkészíti a munkára és az öngazgatásban való részvételre. Hozzájárul a személyes testi és szellemi képességek fejlesztéséhez és az alapvető egészségügyi szokások kialakításához. Hatást gyakorol a gyermek szociális magatartásának fejlesztésére. Fejleszti a gyermek alkotóképességét és esztétikai érzékét. Kielégíti a gyermekjáték iránti szükségleteit. Felkészíti a gyermeket az iskolai életre. Az oktatás volt a hangsúlyosabb, fontosnak tartották, hogy minél többet tudjanak a gyerekek, de a nevelésre is nagy hangsúlyt fektettek (Bogosavljev, Bugariu és Hornjak, 1975).

Az óvodapedagógusoknak az éves nevelési tervet és programot minden tanévre ki kellett dolgozni legkésőbb szeptember 15-ig. A tervezet elkészítésénél mindenekelőtt figyelembe kellett venni az óvodai nevelés és oktatás programját (Predškolsko vaspitanje - Az iskoláskor előtti nevelés). A kidolgozott tervezetnek tartalmaznia kellett a terv előírásait. Az 1960-as és 1970-es években többnyire nem voltak különböző anyanyelvű gyermekekből álló vegyes óvodai csoportok. A kétnyelvűséget a környezetnyelv tanítása mellett egyéb módszerekkel próbálták segíteni. 1962-től megkezdődött a magyar kísérleti csoportokban a szerbhorvát nyelvű oktatás, és ugyanúgy a szerbhorvát kísérleti csoportokban a magyar nyelvű. A munkatervet, ami 10 évig volt érvényben, a Pedagógiai Intézet dolgozta ki. Ezután a tervet elfogadták Vajdaság egész területén, és a gyakorlatban is alkalmazták (Mačković, Runje, Srdić és Vass, 2004).

2. A vizsgálati rész bemutatása

Vizsgálataim során a dokumentumelemzés és az oral history módszerét alkalmaztam. A dokumentumelemzés módszerével primer források tükrében elemeztem azokat a programokat, dokumentumokat, csoportnaplókat, amelyek a vizsgált időszakban meghatározták a mindennapi óvodai nevelőmunkát. Így elemeztem az Uputstva vaspitaču dečjeg vrta (Útmutató az óvodai nevelőknek) című kézikönyvet, a Vajdasági Pedagógiai Intézet által kiadott Predškolsko vaspitanje (Az iskoláskor előtti nevelés) című pedagógiai programot. Továbbá segítséget nyújtottak az óvodapedagógusok által készített éves-, hónapos-, heti- és napi tervek, valamint csoportnaplók. Ezek a források megvilágítják az óvodai élet mindennapjait. Az oral history kutatási módszerrel tudatosan szerveztem interjút az 1960-as és 1970-es években az óvodákban dolgozó öt óvodapedagógussal, amelynek célja a kutatási témának megfelelően a pályaválasztással és

---

deteta i za dalje uspešno obrazovanje i vaspitanje i da se realizuju i posebni zadaci fizičkog, intelektualnog, socijalnog, moralnog i estetskog vaspitanja.”

az életpályával kapcsolatos történeti jelentőségű események, cselekvések felidézése volt. A múlt feltárásán keresztül törekedtem a hétköznapi dimenzióknak, eseményeknek és attitűdöknek a felszínre hozatalára.

Kutatómunkám során az alábbi kérdésekre kerestem a választ:

- Mi jellemezte az interjúalanyok pályaválasztási motivációját és a hivatás iránti elkötelezettségét?
- Hogyan működtek Délvidéken, Vajdaságban az óvodák az 1960-as és 1970-es években?
- Milyen főbb aspektusai voltak az óvodapedagógusi nevelőmunkának a vizsgált időszakban?
- Milyen útmutatások, módszertani tartalmak szükségesek az interjúalanyok szerint az óvodapedagógusi hivatás későbbi hatékony nevelőmunkájához?

Olyan óvodapedagógusok pályafutását mutatom be, akiknél nyomon követhető a hivatással való azonosulás, munkájuk során folyamatosan törekedtek a szakmai innovációra. Kiemelkedő munkájukat a különböző szakmai elismerések, kitüntetések példázzák. Jakobovics Margitra azért esett a választásom, mert a vajdasági bábjáték létrehozója és életre keltője. 1957-ben kezdte meg óvodapedagógusi munkáját, amit Ada község kitüntetéssel ismert el. Következő választásom Bózsó Erzsébetre esett, aki édesapám óvónője volt, és szintén 1957-től kezdte az óvodapedagógusi szakmát. Dr. Szőke Annát azért a kiemelkedő munkásságért választottam, amit a vajdasági gyerekek, óvodapedagógusok és óvodák érdekében tett. Hagyományörző tevékenysége és a magyar identitás ápolása érdekében tett erőfeszítései Magyarország és a Vajdaság által egyaránt elismert. Szőke Anna szakma iránti elkötelezettségét mutatja, hogy nemcsak az óvodai nevelésben vett részt, hanem írással is foglalkozott.

2. sz. kép: Elszaladt a kemence című könyv címlapja
(Forrás: saját készítés)

A legutóbb kiadott munkája a 2000-ben, majd másodközlésben 2020-ban megjelent *Elszaladt a kemence* című könyve, amely az óvodai nevelés módszertanát az egész Vajdaságban forradalmasította. A szerző meglátása szerint a könyv egy olyan gyűjtemény, ami a Vajdaságban és Magyarországon is az óvodapedagógusoknak és a szülőknek segítséget nyújtott és nyújthat a jövőben is. A könyv címlapját az 2. kép mutatja. Kiemelkedő óvodapedagógiai munkájáért Brunszvik Teréz díjat vehetett át 2019. májusában Budapesten, a Pesti Vigadóban

Kásler Miklóstól, az Emberi Erőforrások Minisztériumának miniszterétől. Szőke Anna az első vajdaságiként vehette át a díjat. A díjra Körmöci Katalin, az Óvodai Nevelés főszerkesztője és prof. dr. H. Tóth István kandidátus, nyelvészprofesszor terjesztette fel (Hét Nap, 2019)⁶.

Holló Valériával óvodás korom óta ápolok személyes kapcsolatot. Őt a személyes ismeretségünkre való tekintettel választottam, hisz óvodás éveim alatt ő volt az óvónőm, akire a mai napig felnézek, és akit tisztetek a személyisége és az óvodapedagógusi pálya iránti elkötelezettsége miatt. Gecső Márta óvónőt Holló Valéria ajánlására ismerhettem meg.

Az óvodapedagógusok nagy lelkesedéssel fogadtak és segítettek a munkám. Az interjú kérdéseit és válaszait három nagyobb kérdésblokkra osztottam fel: személyes életút, a délvidéki óvodák működése, továbbá jövőkép, tanácsok a leendő óvodapedagógusok számára. A továbbiakban bemutatom a szakmai interjúk eredményeit.

Az interjú kérdéseire kapott válaszokat az alábbi szempontok szerint elemeztem:

(1) Az interjúalanyok személyes életútja:

- családi háttér
- iskolai végzettség
- pályaválasztási motiváció
- pályakezdés
- munkahelyi tapasztalatok
- szakmai elismerések, kitüntetések

(2) Az óvodai nevelőmunka főbb aspektusai:

- az óvodák fenntartói
- az óvodai nevelőmunkát meghatározó dokumentumok
- intézményekkel való együttműködés, partnerkapcsolatok
- az óvodákban folyó nevelőmunka sajátosságai

3. Az interjúk eredményeinek elemzése

Az első kérdésblokk az interjúalanyok személyes életútját mutatja be. Közös elem az interjúalanyok életében a pályaválasztási motiváció. Motiváló tényezőként említhető meg, hogy a vizsgált időszakban az óvodapedagógus szakma hiányszakmának számított és kevés volt a diplomás óvodapedagógus, ezért jó reményekkel indultak iskolába, majd pedig munkát keresni az interjúalanyok.

⁶ Vö.: <https://hetnap.rs/cikk/Dr-Szoke-Anna-Brunszvik-Terez-dijas-29058.html>

Az óvodapedagógusok egyszerű polgári családból származnak. Az interjúalanyok részletesen beszámoltak az Újvidéki Tanárképzőn folyó óvodapedagógus képzés sajátosságairól. Elmondásuk szerint a képzés alatt tankönyvük nem volt, az óra anyagát lejegyzetelték, majd abból készültek a vizsgákra. Magyarországról folyamatosan vásárolták és használták a magyar nyelvű tankönyveket, szakirodalmakat, folyóiratokat, amelyek segítették tanulmányaikat. Az első két évben általános elméleti tantárgyaik voltak, csak a harmadik évtől jártak hospitálni, továbbá negyedik és ötödik évtől tartottak foglalkozásokat, amikre gyakorlati jegyeket kaptak.

Az interjúalanyok pályakezdőként Vajdaság szerte el tudtak helyezkedni. Jakobovics Margit Bácskossuthfalván, Holló Valéria Oroszlámoson, Gecső Márta Becsén, Bózsó Erzsébet Moholon, Szőke Anna pedig Kishegyesen kezdte meg pályafutását. Az interjúalanyok pályája is bizonyítja, hogy az 1960-as és 1970-es években az óvodapedagógusi diploma megszerzését követően könnyen el lehetett helyezkedni. Ennek egyik oka, hogy a II. világháború után kevés volt a diplomás óvónő.

Az óvodák egy része, ahol az interjúalanyok dolgoztak, hallgatók mentorálását is felvállalta. Jakobovics Margit, Szőke Anna, Bózsó Erzsébet és Holló Valéria beszámolt arról, hogy a hallgatók gyakorlati tevékenységének támogatásánál örömmel adták át szakmai tapasztalataikat és fejlesztették a hallgatók kompetenciáit. Elmondásuk szerint nagyon büszkék arra, hogy olyan hivatást választottak, amelyet szívből végeztek, örömmel jártak be a munkahelyükre, ha újra kellene ezt a szakmát/hivatást választaniuk, ugyanezt a szakmát választanák. Mind az öten sikeresnek tartják magukat, úgy érzik, mindent megtettek, hogy a legtöbbet hozzák ki a gyermekekből. Örömmel tölti el őket, amikor egykori mentoráltjaikkal és az óvodai csoportjukba járó gyerekekkel találkoznak. Képesítéseikre, eredményeikre, sikereikre nagyon büszkék.

A második kérdésblokk a Vajdaságban lévő délvidéki óvodák működését vizsgálja és mutatja be az öt interjúalany szemszögéből. Az óvodai nevelést szerbhorvát nyelven megjelenő központi programok határozták meg, amely alapján a nevelés szocialista szellemben folyt. Az “Uputstva vaspitaču dečjeg vrta” (Útmutató az óvodai nevelőnek) és “Predškolsko vaspitanje” (Az iskoláskor előtti nevelés) című szakmai anyag pontos módszertani útmutatást tartalmazott a nevelő munkára és az óvodapedagógus feladataira vonatkozóan. Pontosán megadta azokat a tartalmakat, amiket fel kellett dolgozni. A vizsgált időszakban az óvodapedagógusoknak nem volt módszertani szabadságuk. Az óvodapedagógusok szigorú szabályrendszerét mutatja, hogy – Jakobovics Margit szerint – csak vezetői engedéllyel léphettek fel ünnepeken. A szerbhorvát központi dokumentumok mellett a Magyarországon megjelenő Nevelőmunka az óvodában (1957) és az Óvodai Nevelési Program (1959, 1971) című kézikönyvet is használták az óvodapedagógusok.

A személyes beszámolókból kiderült, hogy az 1960-as és 1970-es években a vajdasági óvodák együttműködtek különböző intézményekkel. A Gecső Mártával készített interjú rámutat arra, hogy egészségügyi intézményekkel (gyermekorvosokkal és nővérekkel) folyamatosan egyeztettek, Bozsó Erzsébet a társadalmi- és munkaszervezeteket, Jakobovics Margit a szakmai felügyeletet, Holló Valéria és Szőke Anna a kulturális intézményeket és a tanügyi tanáccsal való együttműködést emelte ki. Havonta egy alkalommal pártgyűlésen kellett résztvenniük.

A vajdasági óvónők folyamatosan kapcsolatban álltak a környező települések óvodapedagógusaival, hogy tapasztalatot és tudást cseréljenek. Az óvodák együttműködtek a szabadkai tanfelügyelő bizottsággal, akik az óvodapedagógusok szakmai munkáját ellenőrizték. Rendszeresen látogattak más óvodákat, ahol megtekintették a foglalkozásokat, megnézték a csoportszoba berendezését, az óvodapedagógusok által készített szemléltető eszközöket. Ezek a látogatások szakmai tapasztalatcserére is lehetőséget adtak. A szülőkkel való együttműködést szintén a központi óvodai nevelési program határozta meg. Ennek megfelelően félévente két szülői értekezletet kellett tartaniuk, mellette havonta egy alkalommal vagy szükség szerint fogadóórát biztosítottak. A Bózsó Erzsébettel készített interjú rámutat arra, hogy az 1960-as és 1970-es években a szülők jelenléte az óvodai életben nagyon sokat számított. Kiemeli, hogy a szülők sokat segítettek, együttműködtek az óvodapedagógusokkal, az anyagi háttérüktől függetlenül támogatták az óvodát. Felnéztek az óvodapedagógusokra, elismerték nevelő munkájukat.

A kérdéssor egyik fontos eleme, hogy Vajdaságban az óvodák mennyire voltak multikulturálisak. Hogyan folyt a kétnyelvű nevelés, azaz hogyan történt a szerbhorvát nyelv tanítása a magyar nemzetiségű gyermekeknél? Az interjúkból kiderül, hogy ahol az interjúalanyok dolgoztak, nemzetiség szerint külön magyar és szerb csoportok voltak. 1972-től viszont már egyes csoportokat is létrehoztak, és a két nemzetiség tagjai elfogadóak voltak egymással. A szakmai pályafutásuk alatt mind az öt interjúalany magyar nyelven (anyanyelvükön) tanított, viszont a szerbhorvát nyelvet is tanították, mint a környezet nyelvét, tehát az óvodapedagógus szakma gyakorlásához szükséges volt mindkét (szakmai) nyelv ismerete, annak ellenére, hogy magyar nyelvű képzésben részesültek. A kétnyelvűség kapcsán Holló Valéria részletesen beszámol arról, hogy hogyan működtek a vegyes csoportokban a foglalkozások: *„Amikor a magyar gyerekekkel tartottam foglalkozást, addig a szerb gyerekekkel foglalkozott a dada, majd pedig fordítva. Sokszor volt olyan is, hogy a szülők kértek bennünket, hogy ne válasszuk el a gyerekeket, tartsuk nekik együtt a foglalkozást, ezáltal is könnyebben tanulják meg a két nyelvet. Ilyen esetben megbeszéltük, hogy az egyik nap magyarul, a másik nap pedig szerb nyelven tartjuk a foglalkozásokat.”*

Az elmondások szerint ennek köszönhető, hogy az a magyar gyermek, aki a vizsgált időszakban járt óvodába, biztosan megismerkedhetett a szerbhorvát nyelvvel. A szerbhorvát nyelv tanításának módszertanát az óvodai nevelési program írta le, aminek a gyakorlati megvalósítását a kreativitásuknak megfelelően alakították. Így például Szőke Anna azt emelte ki, hogy ő a mozgásos tevékenységekbe építette be a szerb nyelvet, így a különböző mozgásformákat szerbhorvát nyelven megtanulhatták a gyerekek. Kezdetben napi 10 percet kellett a környezet nyelvével foglalkozni, viszont később változott az óvodai program, és a kijelölt napokon fél órát szerb nyelvet tanító tanár tanította a gyerekeket. Ebből is látható, hogy az óvodákban mindkét nemzet kultúrája, a magyar és a szerb hagyományok ápolása is fontos volt. A hagyományok ápolása és őrzése mind az öt interjúalanyunk nagyon fontos és kedves, viszont Szőke Anna kimagasló és sikeres ebben, hiszen ő az alapítója és ma is az elnöke a Vajdasági Magyar Óvodapedagógusok Egyesületének. 1995-ben ő rendezte meg az I. Vajdasági Magyar Óvodások Színjátszó Találkozóját, amely szintén a hagyományok ápolásához fűződik. A két szervezetnek fő célja a továbbörökítés.

Az óvodában folyó nevelőmunkát az óvodapedagógusok által összeállított hetirend (óra-rend) és napirend határozta meg. A hetirend azokat a nevelési területeket tartalmazta, amivel

óra	hétfő	kedd	szerda	csütörtök	péntek	szombat
I.	Környezetismeret	Zenei műv.	Próbák készítés	Matematika	Testnevelés	
II.			Képzőművészet			
II. hétvége						
I.	Környezetismeret	Zenei műv.	Próbák készítés	Matematika	Testnevelés	
II.	Képzőművészet	Próbák készítés	Képzőművészet	Tan. beszélgetés	Környezetismeret	

3. kép: Az óvodapedagógus által összeállított órarend (1978)
(Forrás: saját készítés)

egy adott napon az óvodapedagógusoknak foglalkozniuk kellett. Erre példa az 3. sz. kép. Az előírások szerint meghatározott számban kellett a heti foglalkozásokat tartani: anyanyelv- és beszédkésztségből (2 alkalom), környezetismeretből (2 alkalom), testnevelésből (2 alkalom), elemi matematikai képzetekből (1 alkalom) és ének-zenéből (1 alkalom). Ehhez hozzátartozott a napi 10 perc

környezeti nyelvvel való foglalkozás, amely később kijelölt tanárral működött. A Holló Valériával készült interjúból részletesen megismerhettem a napi tevékenységeket. Az elmondottak szerint a nap folyamán az első tevékenység a szabad játék volt 8-tól 8.45-ig. Az első kötelező foglalkozás 9-órakor kezdődött, amin a gyermekeknek részt kellett venniük. Ez is mutatja, hogy az óvodának iskolaelőkészítő funkciója is volt. A foglalkozások időtartamát a gyermekek érdeklődése és életkora határozta meg, ami az előírt anyagtól függően 15-40 percig tarthatott. Ilyenkor a foglalkozásba bele kellett tenni érdeklődést felkeltő és készségfejlesztő verseket, mondókákat és találós kérdéseket. A második kötelező foglalkozás 10.30-tól 11-ig tartott, ekkor

fejleszték be az előző munkákat (például rajzok). Ezt követte az udvari tevékenység, a friss levegőn tartózkodás 11-től 12-ig, hideg idő esetén helyette didaktikus vagy ritmikus, dalos játékokat, illetve anyanyelvi vagy matematikai fejlesztő játékokat játszottak.

Engedélyezték a kirándulásokat, ide tartoztak az óvoda által szervezett táboroztatások és a kirándulások a hegyekben, amelyeken az óvodapedagógusok kísérték a gyermekeket. Ezeken az eseményeken a szülők nem vehettek részt. Mindegyik interjúalany kiemelte, hogy a sajátos nevelésű igényű gyermekeket (fogyatékkal élő és a pszichés fejlődési zavarral rendelkező gyerekeket) az ép fejlődésű gyerekekkel nevelték. Az óvodákban nem volt gyógypedagógus, amely megnehezítette az óvodapedagógusok munkáját. Az óvodapedagógusok az egészségügyi dolgozóktól (például orvosok, pszichológusok) kértek szakmai segítséget.

Az interjúalanyok összességében elégedettek voltak a délvidéki óvodarendszerrel, mert nem voltak elnyomás alatt, a hagyományok és az anyanyelv ápolását engedélyezték, és használhatták a magyarországi szakirodalmakat is. A Gecső Márta az óvodapedagógus adminisztratív teendőit csökkentené, Szőke Anna a magyar óvodapedagógus képzést változtatná meg úgy, hogy jobban fókuszáljon a magyarságra, a hagyományokra, valamint a szülőkkel való foglalkozásokra.

4. Összegzés

Az eredményeket summázva megállapítható, hogy a vajdasági óvodai nevelésre a vizsgált időszakban a szocialista ideológia volt jellemző. Az óvodapedagógusok munkáját tanterv-jellegű központi kézikönyvek határozták meg, amelyek pontosan leírták azokat a nevelési területeket, tartalmakat, amiket fel kellett dolgozni. Meghatározták az óvodapedagógusok által alkalmazható nevelési módszereket is. Az interjúk rámutatnak arra, hogy az óvodapedagógusoknak nem volt módszertani szabadságuk, szigorú szabályok szerint végezték nevelőmunkájukat. Az óvodai nevelőmunka célját és szemléletét az iskolai életre való felkészítés határozta meg. A dokumentumokat elemezve megállapítható, hogy az óvodai nevelés iskolás jellegű volt. Erre jó példa, hogy az óvodapedagógusok nem a mai értelemben vett heti tervet készítették, hanem órarend alapján végezték munkájukat, valamint a programok nyelvezetében is megjelenik a tanítani, tanulni, tanterv kifejezés.

A magyar óvodapedagógusok a központi szerbhorvát program mellett a magyar nyelvű, a Magyarországon megjelenő Nevelőmunka az óvodában című kiadványt és az Óvodai Nevelési Programot használhatták. Feltételezhetően azért volt ez engedélyezett, mert a magyar nyelvű dokumentumok is a szocialista ideológiát közvetítették. A magyar identitás ápolására, a magyar

kultúra- és hagyományőrzésre számos pozitív példáról számoltak be az interjúalanyok a személyes beszélgetés során. Az óvodapedagógus munkájának értékei között megjelenik a gyermekközpontúság, a hivatástudat és a pálya iránti elkötelezettség.

BIBLIOGRÁFIA

- Bogosavljev, M. Bugariu, J. és Hornjak, M. (1975). *Az iskoláskor előtti nevelés*. Újvidék: Tartományi Tankönyvkiadó Intézet.
- Čehak, K. Lerik, I. és mtsai (1975). *Predškolsko vaspitanje*. Novi Sad: Pokrajinski Zavod za izdavanje udžbenika.
- Gábrityné, I. – Mirnics, Zs. (1997, szerk.). *Anyanyelvű oktatásunk*. Szabadka: MTT Könyvtár 1.
- Kamenov, E.(1987). *Predškolska pedagogija. Knjiga prva*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kéri, K. (2001). *Bevezetés a neveléstörténeti kutatások módszertanába*. Budapest: Műszaki könyvkiadó.
- Kopas-Vukašinović, E. (2004). *Karakteristike i razvoj programa za predškolsko vaspitanje i obrazovanje*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu Filozofski Fakultet.
- Kovács, Gy., Lévy, P. és mtsai. (1971). *Óvodai Nevelési Program* Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat.
- Mačković, Stevan–Runje, Dujo–Srđić, Vesna–Vass G. (2004). *Az iskoláskor előtti nevelés kialakulása és fejlődése Szabadkán*. Szabadka: Naša Radost Iskoláskor Előtti Intézmény.
- Raffai, J. Vukov, É. és Mikuska, É. (2018): Anyanyelv és identitás. *A vajdasági magyar óvodatörténet 175 éve. Tanulmányok*, 56. füzet, 1: pp. 179–194.
- Szabó, E., Balogh, E. és mtsai (1957). *Nevelőmunka az óvodában*. Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat.
- Szloboda, I. (1996). *A Zentai óvodák története*. Zenta: Dudás Gyula Múzeum- és Levéltárbarátok Köre.
- Szőke, A. (2000). *Elszaladt a kemence*. Újvidék: Forum Könyvkiadó
- Szőke, A. (2002). *Volt egy pajta. Versről, meséről-Pedagógiai segédkönyv*. Újvidék: Forum Könyvkiadó.
- Szőke, A. (2010). „Istenfélésre vagyunk ítélve”: *Tanulmányok Dél-Bánát népeletéből*. Újvidék: Forum Könyvkiadó.

- Szőke, A. (2015). *A lélek és a valóság kapcsolata*. Újvidék: Forum Könyvkiadó. Szőke, A. (2020). *Elszaladt a kemence*. Újvidék: Forum Könyvkiadó.
- Tóth, P. (2019.6.16). Dr. Szőke Anna Brunszvik Teréz-díjas. Dr. *Szőke Anna nyugalmazott óvodapedagógust a közelmúltban Brunszvik Teréz-díjjal tüntették ki*, LXXIV. évf. 24. szám <https://hetnap.rs/cikk/Dr-Szoke-Anna-Brunszvik-Terez-dijas-29058.html> [2020. február 04.]